

Näringsdepartementet
Monica Selahn
103 33 STOCKHOLM

Stockholm 2003-12-08

Synpunkter med anledning av Ds 2003:27

Inledning

Småföretagarnas arbetslöshetskassa (SmåA) har efter kontakt med Monica Selahn på näringsdepartementet blivit informerade om att departementet har för avsikt att arbeta vidare med Ds 2003:27 Företags- och anställningsformer i förändring. Vid denna kontakt framkom det att ni ser positivt på att SmåA inkommer med en skrivelse i vilken SmåA belyser de problem som finns gällande företagare i arbetslöshetsförsäkringen.

Denna skrivelse är indelad i fyra avsnitt. Varje avsnitt är indelat på så sätt att först behandlas läget för företagaren som det ser ut i dagsläget. Därefter beskrivs konsekvensen av de nu gällande bestämmelserna. Slutligen redovisas SmåA's förslag eller underlag för det fortsatta arbetet.

Sammanfattning

Dagens lagstiftning inom arbetslöshetsersättningen är mer anpassad för anställda än den är för företagare. Anledningen till att reglerna i de flesta fall är mycket svårbedömda och i många fall mycket restriktiva är att de bygger på att arbetslöshetsersättningen aldrig får förekomma som en inkomstutbytesfyllnad i företag med dålig lönsamhet. Det är viktigt att reglerna för arbetslöshetsförsäkringen inte hämmar företagandet och leder till onödig kapitalförstörelse.

Tillfälligt uppehåll/vilande

Av proposition 1996/97:107 s. 108 f framgår bl.a. följande. I dagsläget är det möjligt att lägga företaget vilande en gång. Rätten till ersättning då företaget lagts vilande är knuten både till personen i fråga och företaget. Under den period som företaget är vilande bör ingen verksamhet få bedrivas i rörelsen utan denna skall faktiskt ha upphört. Dock bör skyddsinsatser få vidtas för att förhindra förstörelse av egendom. Vidare framgår att andra åtgärder som bör få vidtas är t.ex. lagstadgad redovisning samt andra skyldigheter eller åtaganden som myndigheter beslutar om.

SmåA anser att det bör vara möjligt att lägga företaget vilande mer än en gång. Detta då det får orimliga konsekvenser att denna möjlighet är förbrukad för all framtid efter det att man lagt verksamheten vilande. Detta kan t.ex. innebära att en företagare som lägger sitt företag

vilande och tio år senare hamnar i en svår situation måste avveckla sin verksamhet för att erhålla arbetslöshetsersättning. SmåA är medveten om att denna möjlighet är ett speciellt skydd i en ovanlig situation men anser att en sådan speciell situation som avses kan inträffa mer än en gång under en företagares yrkesverksamma liv. Det faktum att möjligheten till att lägga företaget vilande är begränsad till en gång skapar i det långa loppet en risk för onödig kapitalförstöring då företagaren helt måste upphöra med verksamheten för att vara berättigad till arbetslöshetsersättning. Att möjligheten skall vara begränsad har även SmåA förståelse för, men man borde se över möjligheten att få lägga företaget vilande mer än en gång.

En viss verksamhet utöver den som nämns i propositionen bör även vara tillåten. Sådan verksamhet som bör vara tillåten är exempelvis anbud samt viss marknadsföring. Detta då syftet med vilandebegreppet är att det skall vara möjligt att vid ett senare tillfälle återuppta verksamheten samt att det ska bli lättare att komma ur arbetslösheten. Företagaren hamnar annars i en moment 22-situation då man är förhindrad att vidta sådana åtgärder som gör att man lättare kan återuppta sin verksamhet igen och komma ur arbetslösheten. Detta innebär att man i dagsläget ej till fullo uppnår syftet med vilandebegreppet. Som reglerna är idag får inte en arbetssökande tacka nej till erbjudet arbete. Den sökande måste också vara aktivt arbetssökande för att ha rätt till ersättning. Trots detta tillåter inte reglerna att man aktivt söker arbete, uppdrag och liknande för att kunna starta upp verksamheten igen.

Av SmåA's egen statistik framgår att andelen medlemmar som blev beviljade ersättning då de lade verksamheten vilande i förhållande till det totala antalet som beviljades ersättning var 21 % år 2001, 21,88 % år 2002 samt 30,08 % till och med oktober 2003.

Dagpenningen

I 37 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF) framgår att när underlaget bestäms för beräkningen av dagsförtjänsten skall för företagare dagsförtjänsten bygga på den genomsnittliga inkomsten under de tre senaste åren före avvecklingsåret. Om företagaren har lagt ned sin verksamhet inom 12 månader från det att företagaren startade den kan ersättningen baseras på företagarens tidigare anställning.

Av Arbetsmarknadsstyrelsens (AMSFS 1997:13, 66 §) föreskrift framgår att om verksamheten som företagare bedrivits tre år eller kortare tid, skall dagsförtjänsten baseras på den genomsnittliga årsinkomsten under den tid verksamheten faktiskt bedrivits. Avvecklingsårets inkomst skall dock medtagas endast om det är till fördel för företagaren.

SmåA anser att dagsförtjänsten skall baseras på det bästa av de tre åren och att avvecklingsåret skall medräknas, om det är till sökandes fördel, även i de fall där verksamheten bedrivits längre tid än tre år. Detta då en företagare vanligtvis försöker driva den egna rörelsen så länge det finns möjlighet till detta vilket resulterar i en förhållandevis låg ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Det blir en felaktig signal som företagaren erhåller när han blir upplyst om att han hade erhållit en högre ersättning om han ej försökt att driva verksamheten så länge som möjligt.

Vad gäller regeln om att en företagare skall kunna basera dagsförtjänsten på en tidigare anställning för det fall företagaren har lagt ned sin verksamhet inom 12 månader, anser SmåA att denna tid bör utökas. Det tar tid att få igång verksamheten i full skala. SmåA anser att perioden om 12 månader generellt är alltför kort för att man skall ha möjlighet att till fullo

utnyttja företagets potential. Det ovan sagda innebär att man "uppmuntras" att upphöra med verksamheten i förtid.

Som framgår i SmåA's årsredovisning erhåller företagare i normalfallet lägre dagpenning än anställda.

Genomsnittlig dagpenning	2000	2001	2002
Samtliga a-kassor	518	531	569
SmåA	453	463	497

Normalarbetstiden

Regeringsrätten har i två likalydande domar (2002-05-24 mål nr 1211-2000 och 2002-05-24 mål nr 1068-2000) uttalat att: "Mot bakgrund av det nu anförda finner Regeringsrätten att det får anses mest förenligt med de ifrågavarande bestämmelsernas lydelse och syfte att läsa dem så att månader där förvärvsarbete utförts i en omfattning som motsvarar arbetsvillkoret i 12 § ALF inte är överhoppningsbara vid beräkning av ramtid. Detta även om föräldrapenningförmån erhållits under samma tid."

Av Arbetsmarknadsstyrelsens (AMSFS 2001:17, 39 §) föreskrift framgår att om den sökande före arbetslösheten har haft ett sammanhängande arbete med fast arbetstid på minst sex månader och om arbetsvillkoret har uppfyllts genom detta arbete skall normalarbetstiden vara den tid som sökanden har varit anställd för att arbeta per vecka, även om den sökande har varit frånvarande från arbetet på grund av egen sjukdom eller för vård av sjukt barn och har haft lön eller ersättning från den allmänna försäkringskassan.

Det ovan sagda ger att en företagare, som inte är anställd utan är företagare i arbetslöshetsförsäkringens mening, ej omfattas av den aktuella föreskriften. Detta innebär att en företagare som fortsätter att arbeta i sitt företag samtidigt som han/hon uppbär ersättning från försäkringskassan erhåller en lägre normalarbetstid vilket i sin tur påverkar antalet ersättningsdagar negativt för det fall företagaren under arbetslösheten erhåller en deltidsanställning.

SmåA anser att hjälpregeln i ovanstående föreskrift även ska vara tillämplig för företagare.

Arbete i tidigare ägt företag

Av 35 § ALF framgår bland annat att en företagare skall anses vara arbetslös när företagarens personliga verksamhet i rörelsen vid en samlad bedömning kan anses ha upphört annat än tillfälligt. När det gäller arbete i tidigare ägt företag är detta inte reglerat i lag utan man är hänvisad till rättspraxis. Den rättspraxis som finns är väldigt restriktiv.¹ Detta bland annat med anledning av att arbetslöshetsersättningen inte skall vara ett finansiellt stöd för företag med dålig lönsamhet. Det är dock möjligt att arbeta i ett tidigare ägt företag om det handlar

¹ Försäkringsöverdomstolens dom med målnummer 1993:20, Kammarrätten i Stockholms dom med målnummer 2699-2002, Regeringsrättens dom med målnummer 976-1999 samt Regeringsrättens underrättelse målnummer 349-1999.

om en tillfällig arbetsinsats av begränsad omfattning i en akut uppkommen situation och förhållandevis lång tid efter företagsöverlåtelsen.²

I dagsläget saknas det stöd som visar att det är möjligt att i samband med att man säljer en rörelse ta en heltidsanställning i ett tidigare ägt företag och för det fall man blir tvingad på grund av t.ex. arbetsbrist att gå ner i arbetstid erhålla arbetslöshetsersättning för den tid man är arbetslös. Vidare finns det ej någon vägledning vad som gäller vid den situation där man säljer företaget och efter ett antal månader påbörjar en anställning i detsamma. Är man då att betrakta som företagare under hela perioden samt är det möjligt att erhålla arbetslöshetsersättning vid en deltidsanställning? Spelar det någon roll vem man säljer till? Har tidsaspekten någon betydelse? Är arbetsuppgifterna man utför i bolaget viktiga vid bedömningen om man ska ha rätt till ersättning?

SmåA anser att det ej är rimligt att man, vilket konsekvensen blir, är att betrakta som företagare för all framtid enbart på den grund att man arbetar som anställd i ett tidigare ägt företag. SmåA förstår syftet bakom de strikta regler som finns, men anser att dessa i många fall kan få besynnerliga konsekvenser.

Ett exempel är i de fall där en företagare säljer sin verksamhet. Han går på arbetslöshetsersättning och finner inget jobb. En tid senare blir han erbjuden en deltidsanställning i sitt före detta företag av de nya ägarna då de dels behöver ny arbetskraft men inte på heltid och dels anser att den förra ägaren är bäst lämpad för arbetet. Enligt de regler som finns idag kan inte den förra ägaren acceptera detta erbjudande och samtidigt fyllnadsstämpla. Detta blir något motsägande då som nämnts ovan en arbetssökande ska söka arbete aktivt för att ha rätt till ersättning och får inte tacka nej till erbjudet arbete utan att det medför konsekvenser.

Det kan diskuteras om tidsaspekten borde ha en viss betydelse. Uppfyller man till exempel arbetsvillkoret, det vill säga sex månaders arbete på att endast vara anställd i sitt tidigare ägda företag, så borde man kanske anses som anställd och inte företagare. Det skulle innebära, att blir man uppsagd på grund av arbetsbrist och istället erbjuden arbete vid behov eller på deltid så skulle det vara tillåtet samtidigt som man fyllnadsstämplar.

Det finns många faktorer att se över vad gäller arbete i tidigare ägt företag. Då arbetslöshetskassorna har mycket lite vägledning i denna frågan är behovet av ett klagorand stort.

Avslutning

Behovet av en rättvisare och mer klar lagstiftning vad gäller företagares rätt till arbetslöshetsersättning är stort, detta för att bedömningarna för våra medlemmar skall bli så konsekventa som möjligt. De regler som finns idag vänder sig i de flesta fall till anställda och får besynnerliga konsekvenser för såväl företagandet i stort som för den enskilde företagaren. Det uppmanas till eget företagande, men den enskildes sociala trygghet när han tar ett sådant stort steg och ansvar är svag.

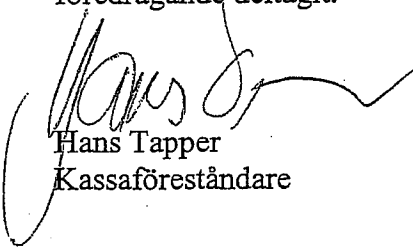
Frågan har varit uppe om det krävs en egen lag för företagares arbetslöshetsersättning. Om det är nödvändigt kan diskuteras, men klagoranden och tydligare regler för företagarna anser

² Kammarrätten i Stockholms dom med mål nummer 6744-1996.

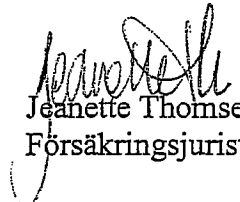
SmåA är mycket önskvärt. Samtidigt är det viktigt att beakta att ingen företagare är den andra lik vilket innebär att man får bedöma företagen från fall till fall.

SmåA, liksom arbetsmarknadsutskottet i betänkande 2001/2002:AU5, anser att denna utredning är av stor vikt och SmåA bistår gärna med information och synpunkter för det fall näringsdepartementet väljer att fortsätta utredningen. SmåA deltar även gärna i utredningen såsom sakkunniga. Att belysa alla de problem som en företagare stöter på när det gäller arbetslöshetsförsäkringen skulle kräva en mycket mer omfattande skrivelse än den här. SmåA har genom denna skrivelse sökt begränsa sig i stora drag till de mest vanliga problemen en företagare stöter på.

Denna skrivelse har beslutats av SmåA's kassaföreståndare Hans Tapper. I skrivelsens beredande har även Bengt Johansson, vice kassaföreståndare; Anders Fogelberg, föreningsjurist; Christoffer Östnaes, jurist samt Jeanette Thomsen, försäkringsjurist tillika föredragande deltagit.

Hans Tapper
Kassaföreståndare

Jeanette Thomsen
Försäkringsjurist/föredragande

Kopia till:

Arbetsmarknadsstyrelsen